

Forfatter: Kierkegaard, Søren

Titel: Tvende ethisk-religieuse Smaa-Afhandlinger

Citation: Kierkegaard, Søren: "Tvende ethisk-religieuse Smaa-Afhandlinger", i Kierkegaard, Søren: *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 11*, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2006 , s. 1. Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-tsa-txt-shoot-id4ecf7135-bc3a-4cd8-a27b-0fecbec9d7d0.pdf> (tilgået 30. juli 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 11

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden. [Læs CC0-erklæringen](#)

B

1. Præsten, collectiv forstaaet, prædiker jo om hine Herlige, der offrede deres Liv for Sandheden. I Reglen antager Præsten vel, at der Ingen er tilstede i Kirken, som kunde falde paa at vove noget Saadant. Naar han da ved privat Kjendskab til Menigheden som Sjelesørger har tilstrækkelig forsikkret sig derom, saa præker han frisk væk, han ordentlig declamerer og aftørrer Sveden. Hvis der den næste Dag kom hjem til Præsten et af disse besluttede Mennesker, som ikke declamere, en stille, beskeden, maaskee uanseelig Mand, der meldte sig som Den, hvem Præsten havde revet hen ved sin Veltalenhed, saa han nu havde besluttet at offre Livet for Sandheden: hvad saa? Saa vilde Præsten vel godmodig tale saaledes: Ih, Gud Fader bevares, hvor falder De paa Sligt; reis, adspred Dem, tag et Laxativ. Og dersom da denne uanseelige Mand, uforandret stille, beskeden fæstede sit Blik paa ham, og med dette Blik fæstet paa ham vedblev at tale om sin Beslutning, men i de beskedneste Udtryk, som en besluttet Mand gjerne gjør; saa vilde Præsten vel tænke, gid det Menneske var langt borte. – Eller dersom det dog var en dygtigere Præst, han kom til, saa vilde denne vel tale alvorligere med ham, see at faae at vide, hvem han havde for sig, og, hvis han fandt Sandheden i Manden, da ære hans Mod.

Men mit Problem kom slet ikke paa Omtale: **har et Menneske Lov til at lade sig slaae ihjel for Sandheden?** Eet er det jo: *har jeg Mod til det;* noget Andet: *har jeg Lov til det?* Som der paa et Thermometer er en Plus- og en Minus-Scala, saaledes er der ogsaa i det Dialektiske en ligefrem Scala og en Omvendthedens Scala. Men saaledes omvendt seer man sjældent eller aldrig det Dialektiske benyttet i Menneskenes Tænkning over det at handle i Livet; man kommer ikke til det egentlige Problem. Menneskene kjende fordetmeste kun det ligefremme Dialektiske. Ofte har jeg læst store filosofiske Værker, hørt Forelæsninger fra Begyndelsen til Enden; det er ogsaa forekommet mig hele Tiden under Læsningen og under Foredraget at jeg forstod Udviklingen – kun faldt det mig af og til paa: det var en uhyre lang Indledning, hvor vil Forfatteren eller Docenten blive færdig. Men hvad skeer: Bogen er ude, Forelæsningen forbi – og hvad mere er, Gjenstanden skal nu tillige fuldkommen være forklaret og udtømt. Og jeg, som troede, at vi nu skulde til at begynde, jeg kan naturligviis saa ikke forstaae det Mindste af hvad jeg dog meente at forstaae. Saaledes i dette Tilfælde. Man taler om hvad Mod der hører til for at offre sit Liv i Sandhedens Tjeneste, man fremstiller alle Farerne, man lader de Fleste gyse tilbage for dem, kun han, den Modige, gaer i dem, endeligen i Dødens Fare, han beundres – Amen!

Og her netop begynder jeg, ikke ved hans Død, det var bagefter, men ved den Antagelse, at i Henseende til Mod, er Alt i sin Orden og Rigtighed. Nu begynder jeg: **har et Menneske Lov til at lade sig slaae ihjel for Sandheden?**

2. Naar en Mand bliver ihjelslagen for Sandheden, saa maa der jo være Nogle, som slaae ham ihjel, det er da vel klart nok. Min Antagelse er, det maa ikke glemmes, at det virkelig er for Sandhedens Skyld han ihjelslaaes. Det kan til sine Tider være en Regjering, geistlig eller verdslig, der gjør det, til andre Tider Mængden. Det kan stundom ogsaa skee efter Lov og Dom; men er det vist, hvad jeg jo antager, at det er for Sandheden, han bliver ihjelslagen, saa hjælper det kun lidt med Lov og Dom, thi hvad er Lov og Dom uden Sandhed! Altsaa, De, der slaae ham ihjel, de faae et Mord paa deres Samvittighed. Har jeg nu Lov til det, eller har et Menneske Lov til for Sandhedens Skyld at tillade Andre at blive skyldige i et Mord? Er *min Pligt mod Sandheden* saaledes, eller byder *min Pligt mod mine Medmennesker* mig ikke heller at give lidt efter? Hvor langt gaer min Pligt mod Sandheden og hvor langt min Pligt mod Andre?

De Fleste forstaae vel ikke, hvormed jeg taler. De tale, i Forhold til en Medlevende, om det Ubesindige i at vove sig i Kast med Magter, som kunne slaae Een ihjel, de beundre den Afdøde, der har havt dette Mod. Men derom taler jeg slet ikke. Jeg antager, at dette er i sin Orden, at den Tænkte Intet mangler mindre end Mod, jeg taler heller ikke om det Ubesindige i at vove sig i Kast med Magter, som kunde slaae En ihjel. Jeg taler om en ganske anden Magt, der, hvis den slaaer ihjel, for evigt ihjelslaaer, jeg taler om en ganske anden Magt, han maaskee ubesindigt vover sig i Kast med, om *Ansaret*: har et **Menneske** Lov til at gaae saa vidt, har han, selv om han har Ret, og Sandheden paa sin Side, Lov til at gjøre Andre saaledes skyldige, har han Lov til at tage en saadan Straf over Andre? Thi det er jo let nok at see, at just i det Øieblik, de mene at straffe ham ved at slaae ham ihjel, straffer han dem rædsomt ved at lade dem blive skyldige i at slaae ham ihjel. Der er næsten intet Forhold mellem dette: at blive uskyldigt slaaet ihjel, den Smule Lidelse – og saa den Forbrydelse, at have slaget en Uskyldig ihjel, der leed for Sandheden. – De Fleste tænke som saa: dertil fordres Kraft, det er at være stærk, at have Mod til at lade sig slaae ihjel; lad dem, der gjøre det, dem, der slaae ham ihjel, om hvad de gjøre. Selv Den, der seer adskilligt dybere end de Fleste, selv en væsentlig Ironiker tænker vel med uforfærdet Vittighed saaledes: hvad kommer det mig ved, at jeg bliver slagen ihjel – det vedkommer »egentligen« kun dem, som gjøre det. Men derom, eller saaledes taler jeg ikke, jeg taler om noget ganske Andet, som dog maaskee fordrer mere Kraft og ganske anderledes betegner den Stærke: med Mod til at lade sig slaae ihjel, med Ataraxie til at fatte hiint dybsindige Ironiske, kjerligt at *bekymres for de Andre*, for dem, der, hvis man skal blive slagen ihjel, maae blive skyldige i at slaae En ihjel. Jeg taler om: med Mod til at lade sig slaae ihjel i Frygt og Bæven at bekymres for sit Ansvar. Har nemlig et Menneske virkelig, i Forhold til Andre, afgjørende Sandheden paa sin Side (og det maa han jo have, hvis der skal være

Tale om at blive ihjelslagen for Sandheden), saa er han ogsaa afgjørende den Overlegne. Og hvad er Overlegenhed? Det er, i samme Grad som Overlegenheden er større og større, det mere og mere forøgede Ansvar. Thi det er just ingen magelig Sag i Sandhed at være den Overlegne, det er, i Sandhed at være det, og, hvad deri ligger, sandt at forstaae sig selv i at være det.

Altsaa har jeg, har et **Menneske** Lov til at lade sig slaae ihjel for Sandheden?

3. Sjældent falder det vel et Menneske ind at beskæftige sig med den Tanke: at være villig til at ofre sit Liv for Sandheden. Enhver derimod har jo ofte hørt og læst om hine Herlige, som, saa siges der, gjorde det. Man betragter altsaa kun det Forbigangne; deraf vel den bagvendte Tankegang. Ordentligviis antages formodentligen, at det er gaaet saaledes til. En Mand har udtalt een eller anden Sandhed, dristigt, behjertet. Han selv har mindst tænkt paa, at denne Tale skulde føre ham til Døden. Men saa, saa, ja man veed ikke, hvordan det egentligen gik til, saa staaer han pludseligen og er dømt fra Livet – og saa dør han for Sandheden. Det Hele er altsaa Begivenhed, blot Begivenhed. Her bliver slet ingen Plads for (hvad der svarer til »Ansaret«) *den frie Medvirken i sin egen Død*, hvilket er den egentlige Sig-Offren for Sandheden. Han, den Ihjelslagne, er den Lidende, ikke den i ethvert Øieblik frit Lidende, der, fra Begyndelsen af og saa Skridt for Skridt frit samtykker i at ville lide, uagtet han hvert Øieblik har det i sin Magt at forhindre det, har det i sin Magt, ved at slaae lidt af paa Sandheden, endog at blive den Beundrede. Men de Fleste have ingen Forestilling om hvad Overlegenhed er, og om hvilken Overlegenhed det maa være, at have Sandheden paa sin Side, ingen Forestilling om Selvbestemmelsens Frihed i den frit Lidende, ved hvilken han er Medvirkende i sin Død og i at lade de Andre faae den Skyld paa deres Samvittighed, at slaae ham ihjel. Man lader Menneske staae ligeoverfor Menneske i et udvortes Forhold: de Andre slaae ham ihjel. Dog saaledes er aldrig Nogen bleven *offret* for Sandheden. Er han bleven offret, saa har han ogsaa (just fordi Frihed og Selvbestemmelse ere uadskillelige fra at offres, og Ansvar uadskilleligt fra Frihed og Selvbestemmelse) forstaaet, at han havde det i sin Magt, at forhindre sin Død, og altsaa, at han havde det Ansvar, at lade Andre blive skyldige i hans Død.

Det, der overhovedet beskæftiger Menneskene mindst, er just hvad der beskæftiger mig meest: Begyndelsen – Resten bryder jeg mig ikke stort om, især ikke stort om hvad der *hænder*. Jeg kan ikke beskæftige mig med Noget uden som Nærværende, og maa altsaa spørge: hvorledes kom det Menneske til at begynde? Det er af Begyndelsen jeg skal lære Noget. Kun af hvad han har gjort, og hvorledes han har gjort det, kan jeg lære: det maa jeg altsaa vide fra Begyndelsen af; af hvad der er hændet et Menneske kan jeg Intet lære.

Jeg tænker mig altsaa et Menneske, der har netop lige saa megen Reflexion, som han har Mod og Begeistring. En Saadan maa altsaa, idet han begynder, gjøre sig Rede for, hvortil dette kan føre. Han maa forstaae sig selv i, at hvis det skulde blive hans – nei, ikke hans *Skjebne*, thi det bliver det ikke; bliver han ihjelslagen for Sandheden, er det hans *Valg*. Han maa altsaa forstaae sig selv i at være frit Medvirkende i sin Død; han maa forstaae sig i det Ansvar, han paatager sig, hvori ogsaa er indeholdt det Omspurgte, Ansaret for at lade Andre blive skyldige i hans Død. Der maa i hans Liv i Særdeleshed komme et Øieblik, hvor han siger til sig selv: »skruer jeg nu det Sandes Bestemmelse end høiere op, saaledes som den i Sandhed er for mig, saa fører det mig til Døden, det maa ende med, at enten Regjeringen eller Folket (hvilken af disse tvende Magter han nu forholder sig til) slaae mig ihjel.«

Her er Problemet: har han Lov dertil. De Fleste ville vanskelig faae Øie paa det, de ville i Forhold til en Medlevende dadle hans Stridighed, at han saa haardnakket bliver ved, i Forhold til en Afdød beundre, at han saa udholdende vedblev. Jeg spørger: har han, har et **Menneske** Lov at lade sig slaae ihjel for Sandheden?

4. »Han er selv Skyld i sin Død«, saaledes sige de Medlevende om En, der offerer sit Liv for Sandheden. Dette er just hvad der beskæftiger mig. Der er mangen Mand bleven slagen ihjel, Mangen er falden ned fra et Stillads o. s. v. – men Ingen har *offret* sit Liv for Sandheden, uden at han selv har været Skyld deri. Og dog, dersom han har offeret sit Liv for Sandheden, har han jo i ædleste Forstand været Uskyldig.

Men er han »selv Skyld i sin Død,« saa er her ogsaa Bevidstheden om, hvilken Brøde han lod de Andre gjøre sig skyldige i – og nu spørger jeg: har jeg Lov dertil, har et **Menneske** Lov til at gjøre det for Sandhedens Skyld, er det ikke en Grusomhed mod de Andre? De Fleste see vanskeligt mit Problem. Man taler om, at det er grusomt at slaae ham, den Uskyldige ihjel – men jeg spørger: var det ikke grusomt af ham, eller er det ikke grusomt af ham mod de Andre, at lade Sagen komme dertil, at de sloge eller at de slaae ham ihjel?

5. Hvad opnaaer et *Menneske* ved at blive offret for Sandheden, eller for at udtrykke det i mit Problems Form, ved at lade Andre blive skyldige i at slaae ham ihjel for Sandheden? 1) Han opnaaer at blive sig selv tro, at opfylde absolut sin Pligt mod Sandheden. 2) Fremdeles opnaaer han, maaskee at virke opvækkende ved sin uskyldige Død, og saaledes at hjælpe Sandheden til at seire. Det er ganske vist, at naar Menneskene have forhærdet sig mod Sandheden, da gives der intet Middel, der saaledes skaffer den Indgang, som at de faae Lov at slaae Sandhedens Vidne ihjel. Just i det Øieblik, Usandheden har aflivet ham, bliver den bange for sig selv, for hvad den har gjort, afmægtig ved sin Seier, hvilken netop er Usandhedens Nederlag; den bliver

svag, nu den ikke mere har ham at stride med. Thi netop hans Modstand gav Usandheden Kræfter; i sig selv har den ingen Magt, hvilket nu bliver aabenbart, og stærkest, meest ironisk, aabenbart derved, at den ikke leed Nederlaget, men at den seirede, saa – Seiren viser, hvor afmægtig den er. Thi naar En lider et Nederlag, saa seer man ikke ganske, hvor svag han er; man seer, hvor stærk den Anden er. Men naar En seier – og saa synker afmægtig sammen, saa seer man, hvor svag han er og var – og hvor stærk den Anden var, han, som narrede ham til at seire paa den Maade, narrede ham til at blive knuset, som intet Nederlag kunde knuse ham. 3) Endeligen vil hans Død for Sandhedens Skyld staae som et opvækkende Forbillede for følgende Slægter.

Men nu dem, der sloge eller slaae ham ihjel, kan Sandheds-Vidnets Død gjøre Noget for at tage Skylden fra dem, har Sandheds-Vidnets Død *tilbagevirkende* Kraft? Nei, det havde kun Christi Død, thi han var mere end Menneske, forholdt sig til hele Slægten. Og selv om det, at de blive skyldige i hans Død, hjalp dem til at blive opmærksomme paa Sandheden: deres Skyld bliver jo uforandret, maa vel nu kun vise sig større. Har jeg da Lov til at bruge et saa voldsomt, et saa rædsomt Opvækkelses-Middel? – De Fleste see vanskeligt Problemet. Man taler om det Rædsomme i at anvende Livsstraf for at tvinge en Mand til at antage Sandheden. Men jeg taler om det Rædsomme: at lade en Mand eller en Samtid blive skyldig i at slaae mig ihjel, for paa den Maade at opvække ham eller den til at antage Sandheden. Er dette Sidste ikke en langt ansvarligere Operation end det Første?

6. Kan Sandheden fritage for ethvert Ansvar i Henseende til den Skyld, at lade Andre blive skyldige i at slaae En ihjel for Sandheden? Ja, hvorfor ikke. Men (og nu vender jeg Spørgsmaalet anderledes end i det Foregaaende, hvor jeg derfor betvivlede dette: ja) kan jeg eller kan et *Menneske* i Forhold til andre Mennesker antages i den Grad at være i Besiddelse af Sandheden? Thi med Christus var det en anden Sag, Han var »Sandheden«.

Gives der for det ene *Menneske* i Forhold til andre *Mennesker* – stridende – en absolut Pligt mod Sandheden? Istedetfor at svare maa jeg udtrykke Svaret i et nyt Spørgsmaal, der tillige vender Sagen anderledes, end da jeg spurgte: har et Menneske, selv om han har Ret, og Sandheden paa sin Side, Lov til at lade Andre gjøre sig skyldige i et Mord (cfr. 2). Spørgsmaalet er: kan det ene Menneske i Forhold til andre Mennesker antages at være absolut i Besiddelse af Sandheden? Thi hvis ikke, er det jo en Selvmodsigtelse med den absolute Pligt mod Det, jeg ikke absolut er i Besiddelse af.

7. Dog saa kan jo Sandheds-Vidnet, naar han seer, at nu er Øieblikket indtraadt, at det bliver hans Død, saa kan han jo fra det Øieblik af *tie*. Har han Lov til det? Har han ikke den Pligt mod Sandheden, at tale – hvad det end skal koste? De Fleste ville vistnok forstaae dette modsat af, som jeg forstaaer det. De forstaae dette »hvad det end skal koste« om Villighed til at offre Livet; jeg forstaaer det om, at det skal koste det at lade Andre blive skyldige i et Mord. Har han Lov til at *tie*? Og sæt nu man tvang ham til at tale – naar han saa veed, at Sandheden, hvis han siger den, vil blive hans Død eller rettere vil bevirke, at de Andre blive skyldige i at slaae ham ihjel: har han saa Lov til at sige en Usandhed? Og er han saa aldeles uden Ansvar, fordi jo de Andre tvang ham dertil, altsaa fordi de selv tvang ham til at lade dem blive skyldige i at slaae ham ihjel?

8. Men saa kunde han jo, fra det Øieblik han, fordi han har de Andre i sin Magt, forudseer, at deres Striden maa ende med, at de slaae ham ihjel: saa kan han jo gjøre noget Andet. Thi at det er ham, der har de Andre i sin Magt, er det Sande. De Fleste forstaae det omvendt, at det er de Andre, de Stærke, der have ham i deres Magt; men dette er et Sandsebedrag. Sandheden er altid den Stærkeste; og han har dem just i sin Magt ved at kunne *tvinge* dem til at slaae ham ihjel, fordi han er den Frie, veed, at de Ufrie ere saaledes i Usandhedens Magt, at de maae slaae ham ihjel, hvis han siger det Sande saaledes og saaledes. Altsaa han kunde gjøre noget Andet, han kunde sige til dem: »jeg beder og besværger Eder ved Alt hvad helligt er, giver efter. Jeg kan det ikke, mig forpligter Sandheden, mig tvinger Sandheden – det Eneste, som tvinger mig. Men jeg seer, at det bliver min Død, jeg seer, at jeg altsaa bliver Skyld i den Skyld, som I faae paa Eder, at slaae mig ihjel. Og denne min Skyld vil jeg bede, ja trygle mig fri for; thi den frygter jeg – Døden ikke.« Men *naar de saa ikke kunne forstaae ham*, er han saa angerløs, at han lod dem blive skyldige? – Eller han kunde sige: »jeg lægger Ansvar paa Eder for den Skyld, jeg paa en Maade faaer derved, at jeg lader Eder blive skyldige i min Død.« Er han saa angerløs?

9. Altsaa: »naar de saa ikke *kunne* forstaae ham.« Eller har et Menneske Lov til at sige: de *ville* ikke forstaae mig? Thi dette havde Christus Lov til. For Ham, den Hellige, Sandheden, var Modstanden Ugudelighed. Desuden Han, der var Gud og skuede i Hjerterne, Han vidste tillige, hvor stor deres Skyld var, Han, for hvem Intet var skjult, Han vidste, at de ikke *ville* forstaae Ham, saa altsaa hvad Skyld de bleve aabenbart skyldige i, var evig nøiagtigt svarende til hvad Skyld der boede i dem. Men har et *Menneske* i Forhold til andre Mennesker, naar det gjælder denne Yderlighed at lade sig slaae ihjel, har han Lov til at sige: de *ville* ikke forstaae mig, deres Misforstaaelse er Ugudelighed? Kan et *Menneske* skue ind i Andres Hjerter og see? Det kan han jo dog vel ikke; men altsaa kan han jo heller ikke med Bestemthed vide, at Grunden til deres Modstand er den, at de ikke ville forstaae ham. Altsaa, tør et *Menneske*, naar Sagen er kommen til den Yderlighed, at lade dem blive skyldige i at slaae ham ihjel, tør han sige: de *ville* ikke forstaae mig?

Eller er det Dialektiske i Forholdet mellem *Menneske* og *Menneske* ikke saaledes relativt (just fordi intet

Menneske er det Absolute), at det slaar om, og det at de ville slaae ham ihjel betyder ham, at han bør tvivlende vende sig mod sig selv, tvivle om han da virkelig har Ret, har Sandheden, siden de Andre (hvilke jo dog i Henseende til Sandheden qua Mennesker ikke kunne være absolut forskellige fra ham) ville slaae ham ihjel? Bør han ikke i ethvert Tilfælde standse det polemiske Forhold, og anvende ethvert tilladeligt Middel for at vinde dem for Sandheden? – Men naar saa dette mislykkes, som jo ofte just Mildhed i Stridens Hede er som Olie i Ilden, Forsonlighedens Forsøg det meest Ophidsende – hvad saa?

Er al Vildfarelse kun Uvidenhed, eller er der den Vildfarelse, som er Synd? Men hvis saa er, er den det da ogsaa i Forholdet mellem Menneske og Menneske; thi at den i Forholdet mellem Christus og Menneske var det, er jo noget ganske Andet.

Det Usande i Socrates Adfærd var, at han var Ironiker, at han, som naturligt, ingen Forestilling havde om den christelige Kjerlighed, der just kjendes paa Ansvars Bekymring, Ansvar i Forhold til de Andre, medens han meente intet Ansvar at have paa de Samtidiges Vegne, men kun mod Sandheden og sig selv. Thi var dette ikke det Sande i det Socraticke om at Synd er Uvidenhed, at han, græsk, kun tænkte Forholdet mellem Menneske og Menneske? Christeligt er Forholdet mellem Gud og Menneske, derfor er Vildfarelse Synd. Men gjælder dette Christelige i Forholdet mellem Menneske og Menneske? Og hvis det ikke gjælder, hvis i Forholdet mellem Menneske og Menneske al Vildfarelse er Uvidenhed, tør jeg saa lade Nogen blive skyldig i at slaae mig ihjel for Sandheden, er det ikke at straffe Uvidenheden for grusomt?

10. Christendommen lærer, at Verden er ond; jeg troer det som Christen. Men er det ikke for høit at bruge i Forholdet mellem Menneske og Menneske? Jeg har til denne Hensigt, beskæftiget med min kjereste Tanke at ofre Livet, paa det omhyggeligste stræbt at lære Menneskene at kjende. Hvad jeg har forvissat mig om, er, at ethvert Menneske er godmodigt, naar han er ene, eller naar man faaer Lov til at tale ene med ham. Saasart det bliver »Mængde«, saa kommer Afskyelighederne – o, saa afskyeligt har aldrig, aldrig nogensinde ikke den værste Tyran handlet som Mængden, eller som, hvad der er det endnu Forfærdeligere, den afskyeligt angerløse Mængde. Men Christus forholdt sig ikke som enkelt Menneske til andre, men væsentligen til Slægten.

Dog fremkommer her en Mislighed med Hensyn til Skyld-Tilregnelsen. Det seer jo ud som kunde »Mængden«, dette Phantom, dette Abstraktum blive skyldigt i, hvad ingen af de Enkelte, af hvilke denne »Mængde« bestod, vare skyldige i. Men at »tilregne« »Mængden« er en Latterlighed, ligesom at erklære Vinden skyldig. Den Udvei vilde derfor ikke hjælpe mig, at tænke Mængden som den Skyldige, og de Enkelte som uskyldige, saaledes forstaaet, at jeg, skjøndt Menneske turde sige, at »Mængden« *syndede* mod mig, men de Enkelte ikke, de vare blot vildfarende. Dette var heller ikke Tilfældet i Forhold til Christus, hver Enkelt i den Mængde, der syndede mod Ham, hver Enkelt syndede mod Ham.

Tør altsaa jeg, et Menneske, der selv tilhører den onde Verden, sige, at Verden i Forhold til mig er ond, er syndig, det er, at jeg er reen og hellig? Hvis ikke, saa er det jo, nær havde jeg sagt et Lapserie, men rigtigere sagt, det er Blasphemie at slaae saa stort paa: at lade sig slaae ihjel for Sandheden.

11. Eller forholder Sagen sig maaskee saaledes: hver Gang virkelig et Menneske skal blive ihjelslagen for Sandheden, betyder dette, at Sandheden er bleven dialektisk. Dette vil jeg nu forsøge; og lad mig saa passe paa ikke at bakke snagvendt, ikke at tale om hvad der er skeet og forbi, men tale om et Nærværende. Altsaa, De der slaae eller skulle (futura) slaae ham ihjel, de følge deres Forestilling om Sandheden, og have forsaavidt Ret i at slaae ham ihjel. Men have de Ret i at slaae ham ihjel, saa er det jo intet Mord, hvori de komme til at gjøre sig skyldige, de faae intet Mord paa deres Samvittighed. Paa den anden Side Den, der bliver den Ihjelslagne, han maa jo dog vel have Sandheden, da det efter Antagelsen er for Sandheden, han vil blive ihjelslagen. Hvilket er saa hvilket? Saa bliver Sandheden jo selv tilsidst et Ubestemt, et Svævende, naar end ikke *det* til alle Tider staaer fast, at det er et Mord at slaae en Uskyldig ihjel, men at der gives Tilfælde, hvor det ikke er saa, hvor det med Forsæt og Overlæg at slaae en Uskyldig ihjel ikke er noget Mord, Tilfælde, hvor den Ihjelslagne ihjelslaaes for Sandheden, medens De, der gjøre det, ikke ere i Usandheden, men ogsaa have Sandheden.

Og om saa var, mit Problem bliver det samme: har jeg Lov til at lade mig slaae ihjel for Sandheden, det er, har jeg, antaget, at de Andre ikke faae noget Mord paa deres Samvittighed, Lov til (hvad der følger af denne Antagelse) at antage mig i Henseende til Sandheden at staae saa fjernt fra andre Mennesker, saa høit over dem, saa langt foran dem, at der jo næsten intet Slægtskab bliver mellem os? Thi Udtrykket for Slægtskabet er: at de faae et Mord paa deres Samvittighed; den anden Forklaring gjør dem omtrent til hvad Børn er i Forhold til den Ældre.

12. Men selv om saa var, at de Medlevende kunde slaae et Menneske ihjel for Sandheden uden at faae et Mord paa deres Samvittighed, paa Grund af deres Uvidenhed: han, den Ihjelslagne, maa jo dog efter sit Begreb ansee det for et Mord alligevel. Om det maaskee, naar Evigheden engang dømmer dem imellem, bliver Frifindelse paa Grund af Uvidenhed: han maa jo efter sit Begreb om, hvad Sandhed er, ansee sin Død for et Mord. Men saa beholder han jo Ansvar alligevel, thi *sit* Ansvar maa han jo have i Forhold til *sit* Begreb om Sandhed. Det kan i hans Bekymring for sit Ansvar kun lidet hjælpe ham, om mulig de efter hans Begreb i

et Mord Skyldige efter deres Begreb ere Uskyldige, uagtet det er faktisk, at det er dem, der sloge ham ihjel. Han skal jo i sit Ansvar gjøre Gud Regnskab efter hvad han forstaaer, altsaa for, at han tillod dem at blive skyldige i, hvad han selv forstaaer som et Mord.

Dette vil sige, dersom det, der skal gjøre dem, som blive skyldige, uskyldige, er, at de med deres bedste Villie umulig kunne forstaae ham, saa bliver Ansvaeret kun desto større for at lade dem blive skyldige i et Mord; og det er næsten, som var hans Selvmord den eneste Udvei til at løse Collisionen. Var det ikke uhyre grusomt at lade eenfoldige Mennesker blive skyldige i at slaae En ihjel, fordi de ikke kunde forstaae En, saa de endog meente at gjøre Ret?

Men hvis det nu var, fordi de ikke *vilde* forstaae ham? Ja, dette har jeg engang besvaret mig: tør et **Menneske** i Forhold til andre Mennesker føle sig saa reen, at han tør kalde dem i Forhold til sig Syndere, istedetfor, at han jo, som de, er Synder for Gud? Men tør han ikke det, saa tør han jo heller ikke lade dem blive skyldige i at slaae ham ihjel for Sandheden.

Altsaa, tør et Menneske lade sig ihjelslaae for Sandheden?